

²¹ Цивільне право України: Підручник / С.О. Харитонов, Н. О. Санахметова. – К.: Істина, 2003. –

²² Безбабіна О. Вказана праця.

²³ Там само.

²⁴ Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV Про недержавне пенсійне забезпечення// <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1057-15>

²⁵ Вітка Ю. В. Дис. ... канд. юр. наук. 12.00.03 / Національний університет «Києво-Могилянська академія». – К., 2008. – 252 с.

²⁶ Там само.

²⁷ Гелецька І. О. Правове регулювання відносин представництва у цивільному праві: Автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.03 / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України. – К., 2005. – 24 с.

²⁸ Керимов С. Г. Представництво за законом в цивільному праві України: Автореф. дис. ... канд. юр. наук. 12.00.03 / Науково-дослідний інститут приватного права та підприємництва Академії правових наук України. – К., 2006. – 19 с.

²⁹ Вітка Ю. В. Вказана праця.

Резюме

Автор розглядає поняття, особливості право- та дієздатності недержавного пенсійного фонду, як частин його правосуб'єктності; представництва адміністратором НПФ, компанією з управління активами НПФ та зберігачем НПФ як належними та повноважними особами від імені/на користь НПФ. У статті аналізуються законодавче регулювання та наукова розробленість вищезазначених питань.

Ключові слова: недержавний пенсійний фонд, правосуб'єктність НПФ, правоздатність та дієздатність НПФ, представництво.

Резюме

Автор рассматривает понятия, особенности право- и дееспособности негосударственного пенсионного фонда, как составляющих частей его правосубъектности; представительство администратором НПФ, компанией по управлению активами НПФ и хранителем НПФ как надлежащими и полномочными лицами от имени/в пользу НПФ. В статье анализируются законодательное регулирование и научная разработанность вышеуказанных вопросов.

Ключевые слова: негосударственный пенсионный фонд, правосубъектность НПФ, правоспособность и дееспособность НПФ, представительство.

Summary

The author examines the concepts, especially the legal capacity of non-state pension fund, as constituent parts of his personality, the administrator of NPF, an asset management company and custodian of NPF as appropriate and authorized persons on behalf of / in favor of the NPF. The article analyzes the legal regulation of scientific and developed of the above issues.

Key words: non-state pension fund, NPF personality, legal capacity and capability of NPF, representation.

Отримано 20.08.2010

І. М. ДУДКА

Іван Миколайович Дудка, здобувач Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У Посланні Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки» від 30.04.2002 р. підкреслюється, що чітка і пріоритетна орієнтація України на інтеграцію в Європейський Союз, набуття статусу спочатку асоційованого, а згодом повноправного членства в ньому має розглядатися як основа стратегії економічного та соціального розвитку нашої держави на наступні десять років і більш віддалену перспективу. Серед стратегічних пріоритетів економічного та соціального розвитку України вказаний документ називає, зокрема, створення передумов для набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі; забезпечення сталого економічного зростання; утвердження інноваційної моделі розвитку; соціальну переорієнтацію економічної політики¹.

Важливо підкреслити, що нова стратегія економічного та соціального розвитку передбачає формування інституційного середовища, яке б стимулювало, з одного боку, підприємницьку активність, економічне зростання на основі структурно-інноваційних перетворень, утвердження сучасної соціальної інфраструктури, механізмів соціально-ринкової економіки, а з іншого – подолання нагромадження суперечностей між економікою та суспільством. Йдеться про здійснення послідовної політики глибокої демократизації еко-

номічних процесів, утвердження повноцінних інститутів ринкової економіки та громадянського суспільства. Водночас стратегія інституційних перетворень має узгоджуватися з визначеними Європейською Радою критеріями членства в ЄС (копенгагенські критерії), які передбачають:

- табільність законів та інституційних структур, що гарантують демократію, верховенство закону, забезпечення прав людини, повагу та захист прав національних меншин;
- наявність діючої ринкової економіки та спроможність витримати тиск конкуренції і ринкових сил у межах ЄС;
- здатність взяти на себе зобов'язання, що випливають із членства в ЄС, включаючи визнання цілей політичного, економічного та валютного союзу.

Цілоком актуальними і сьогодні залишаються проголошені у Посланні Президента задачі подолання корупції та тінізації економіки і дебіюрократизація економіки. Одним з визначальних завдань державної політики на сучасному етапі є концентрація зусиль усіх органів влади, місцевого самоврядування на здійсненні комплексу радикальних економічних, правових, організаційних і силових заходів, спрямованих на рішуче обмеження корупції та тіншової економічної діяльності. Саме тому Верховною Радою України було ухвалено Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009 р. № 1506-V², який має замінити дещо застарілий Закон України «Про боротьбу з корупцією» від 05.10.1995 р. № 356/95-ВР. Новий Закон розроблено відповідно до найкращих європейських стандартів та відповідного досвіду подолання корупційних явищ, у тому числі, в економіці.

Досвід проведення реформ та уроки світової фінансової кризи підтвердили коректність здійснюваної в останні роки політики грошової стабілізації і переконали в необхідності її продовження в наступний період. Міцна грошова одиниця має стати визначальним атрибутом національного ринку, вагомим чинником його інвестиційної привабливості, дієвим засобом підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника та модернізації економіки, припинення відпливу капіталу, збереження та нагромадження доходів населення. У довготривалій перспективі грошово-кредитна і валютна політика має визначитися необхідністю налагодження тісного валютного співробітництва з Європейським Центральним банком, поступовим впровадженням критеріїв вступу до валютного союзу ЄС.

Не можна не підкреслити, що в контексті розвитку фінансової інфраструктури та фінансового посередництва, у Посланні Президента сформульовано низку завдань, які виходять на передній план у наступному десятиріччі, – зміцнення банківської системи, подолання розриву між комерційними банками і реальною економікою, залучення банків до реалізації нової економічної стратегії. Це потребує посилення ролі Національного банку України і відчутно підвищує вимоги до нього. Уряд і НБУ повинні забезпечити реалізацію Комплексної програми реформування вітчизняної банківської системи згідно зі стандартами ЄС. Основна увага має зосереджуватися на забезпеченні стійкості та надійності банківської системи, посиленні її концентрації, активному залученні в банківську сферу іноземного капіталу, у т. ч. країн – членів ЄС, значному розширенні механізмів довгострокового кредитування та інструментарію банківських послуг. Необхідна достатня і надійна правова база діяльності банківських інституцій, посилення конкуренції між ними, удосконалення механізмів банківського нагляду.

Європейський вектор зовнішньополітичної орієнтації України сьогодні визначає чимало напрямів і внутрішньої політики нашої держави. Не є винятком і економічна політика України. Серед чинників, які, на нашу думку, мають найпотужніший вплив на економічні процеси, можна назвати:

- 1) світова фінансова криза, яка позначилася на всіх економіках сучасного світу;
- 2) реформування національного законодавства України та приведення його у відповідність до європейських стандартів.

Зокрема, порівняльний аналіз Директиви Європейського парламенту та Ради 2006/48/ЄС щодо започаткування діяльності кредитних установ та її ведення та банківського законодавства України, здійснений К. Ю. Молодіко, свідчить, що у законодавчому регулюванні банківської діяльності спостерігається серйозна нормативно-правова прогалина в питанні щодо загального кола послуг, які можуть надавати вітчизняні банки, і яку доцільно якомога оперативніше усунути³. Без перебільшень можна сказати, що в умовах світової фінансової кризи роль правової економічної політики держави, спрямованої на забезпечення стабільного функціонування банківської сфери, економіки та держави в цілому, важко переоцінити. Тому зважений курс орієнтації України на найкращі європейські правові цінності та тенденції правового регулювання у сучасних умовах є запорукою сталого розвитку правової економічної політики держави.

Проаналізувавши всі політико-правові тенденції євроінтеграції України за останні роки, Е. І. Романюк визначає три основні концептуальні підходи, зокрема⁴:

- 1) Концепцію «мінімальної адаптації», яка заснована на положеннях ст. 51 Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами (далі – УПС) та обмежується вимогами економічного співробітництва України та ЄС в різних сферах.
- 2) Концепцію «поміркованої адаптації», що означає створення зони вільної торгівлі з ЄС, а також поширення деяких інших переваг внутрішнього ринку ЄС для України.
- 3) Концепція «максимальної адаптації», що передбачає засвоєння Україною «*acquis communautaire*». Система «*acquis communautaire*» складається з нормативної (юридичні норми, принципи, доктрини) та організаційної частин (сукупність правових статутів).

Один з перших найбільш значущих спільних правових документів України та ЄС стала Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від

14.06.1994 р. (далі – УПС)⁵. У сфері економічних відносин УПС визначала, що: «Сторони визнають, що важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та Співтовариством є зближення чинного і майбутнього законодавства України з законодавством Співтовариства. Україна вживе заходів для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведене у відповідність до законодавства Співтовариства. Зокрема, приблизна адекватність законів матиме місце в таких галузях: закон про митницю, закон про компанії, закон про банківську справу, бухгалтерський облік компаній і податки, інтелектуальна власність, охорона праці, фінансові послуги, правила конкуренції, державні закупки, охорона здоров'я та життя людей, тварин і рослин, навколишнє середовище, захист прав споживачів, непряме оподаткування, технічні правила і стандарти, закони та інструкції стосовно ядерної енергії, транспорт (ст. 51). Конкретизуючи напрямки співпраці у сфері фінансових послуг (ст. 67), УПС передбачала, що: «Співробітництво, зокрема, спрямовується на полегшення включення України до загальноприйнятих систем взаємних розрахунків. Технічна допомога зосереджується на:

- розвитку банківських і фінансових послуг, розвитку спільного ринку кредитних ресурсів, залученні України до загальноприйнятої системи взаємних розрахунків;
- розвитку фіскальної системи та її установ в Україні, обміні досвідом та навчанні персоналу;
- розвитку послуг у сфері страхування, що, між іншим, створило б сприятливі умови для участі компаній Співтовариства у створенні спільних підприємств в галузі страхування в Україні, а також розвитку експортного кредитного страхування;
- це співробітництво, зокрема, сприяє розвитку стосунків між Україною та державами-членами у сфері фінансових послуг».

План дій «Україна – Європейський Союз» від 12.02.2005 р., який прийшов на зміну УПС та мав чинність до 2009 р. (далі – План дій), передбачав новий європейський інструмент – Європейську політику сусідства, що відкривала нові перспективи для партнерства, економічної інтеграції та співробітництва з Україною та передбачала наступні заходи⁶:

- Перспектива просування за рамки партнерства до значного рівня інтеграції, включаючи участь у внутрішньому ринку ЄС та можливість для України брати зростаючу участь у ключових аспектах політик та програм ЄС.

- Можливість наближення законодавства в економічній сфері, відкриття економік одна одній та подальше зменшення кількості торговельних бар'єрів, що стимулюватиме інвестиції та зростання.

- Збільшена фінансова підтримка: надання ЄС фінансової допомоги Україні. Крім того, Європейська Комісія розробляє новий Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП), який надаватиме допомогу Україні, у т. ч. у сфері транскордонного та міжрегіонального співробітництва між Україною та державами – членами ЄС. Також через Європейський інвестиційний банк надаватиметься підтримка проектам, що потребуватимуть інвестицій у інфраструктуру.

План дій конкретизував заходи щодо монетарної та фіскальної політики, політики обмінного курсу: закріпити прогрес у реалізації політики макроекономічної стабілізації та зростання, для чого:

- посилити незалежність Національного банку України, у т. ч. у разі необхідності, внести зміни до Закону України «Про Національний банк України» з метою приведення його у відповідність до стандартів ЄС;
- зміцнити стабільність фіскальної системи, у т. ч. шляхом проведення податкової реформи та реалізації заходів середньострокового характеру в пенсійній системі.

Варто підкреслити, що серед структурних реформ «План дій» називав підсилення регулювання та контролю банківської діяльності, активізацію реформування фінансового сектору, включаючи покращення діяльності Державного ощадного банку України.

У сфері надання фінансових послуг План дій передбачав:

- дотримуватись рекомендацій Програми МВФ щодо оцінки фінансового сектора (листопад 2003 р.);
- запровадити та забезпечити ефективне впровадження системи пруденційного регулювання та нагляду за фінансовими ринками, відповідно до існуючої в ЄС;
- забезпечити ефективну діяльність незалежних та компетентних установ нагляду відповідно до міжнародно визнаних стандартів.

«Порядок денний асоціації Україна – ЄС» (далі – ПДА), який було офіційно схвалено сторонами 23 листопада 2009 р., принципово відрізняється від Плану дій Україна – ЄС, що втратив чинність у березні 2009 р. На відміну від нього, реалізація ПДА здійснюватиметься на принципах спільної власності та спільної відповідальності за кінцевий результат. У контексті економічного співробітництва ПДА передбачає, що Сторони співпрацюють для підтримки України у створенні повноцінної функціонуючої ринкової економіки та поступового наближення її політик до політик Співтовариства відповідно до основних принципів макроекономічної стабільності, надійних державних фінансів, стабільної фінансової системи та сталого балансу платежів та, зокрема⁷:

- розвитку спроможності України у макроекономічному прогнозуванні, у тому числі покращення методології розробки сценаріїв розвитку та моніторингу економічних процесів, покращення якості аналізу факторів впливу тощо шляхом обміну найкращими практиками;

- зміцнення незалежності Національного банку України, у тому числі шляхом перегляду Закону України «Про Національний банк України» відповідно до найкращої практики ЄС, у тому числі за експертної підтримки ЄС, а також ЄЦБ;

- поширення досвіду ЄС, включаючи ЄЦБ, щодо валютного курсу, політик регулювання та нагляду за фінансовим і банківським секторами, та надання допомоги у розвитку і зміцненні спроможностей України у всіх цих сферах;

- посилення стабільності та управління державними фінансами через імплементацію фіскальної реформи та реформи видатків, включаючи також пенсійну систему та управління державним боргом.

Як зазначається у аналітичному огляді Всеукраїнського Громадського Об'єднання «Успішна Україна» «Україна-2015: Національна стратегія розвитку. Економіка», період 2008-2015 рр. має стати важливим етапом прискорення економічного та соціального розвитку України шляхом здійснення прогресивного характеру структурних перетворень в економіці, поглиблення її зовнішньої інтегрованості та значного поліпшення діяльності ринкових інститутів, оскільки за протилежних умов Україна буде все більше і більше відноситися до числа країн з повністю залежним розвитком, в якій рівень соціальних протиріч буде нагромаджуватися. Отже, мова має йти про створення умов для ефективного і динамічного економічного зростання, що базується на інвестиціях та інноваціях, які забезпечать структурно-технологічну модернізацію вітчизняної економіки та стабільне підвищення добробуту громадян України. Останнє стає головною стратегічною метою економічної політики держави. Здійснення будь-яких заходів економічної політики не повинне підривати досягнутий рівень макроекономічної стабільності. Грошова і фінансова стабілізація є найважливішим досягненням останнього десятиліття і найважливішим фактором формування сприятливого інвестиційного клімату⁸.

Важливо підкреслити, що Постанова КМУ від 14 травня 2008 р. № 447 «Про затвердження Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009-2013 роки» створення інноваційної інфраструктури пов'язує з розвитком виробничо-технологічної, фінансово-економічної, нормативно-правової, територіальної та кадрової підсистеми. Розвиток в Україні інноваційної інфраструктури може здійснюватися за такими варіантами: збереження існуючого підходу до розвитку інноваційної інфраструктури; розвиток фінансово-економічної підсистеми інноваційної інфраструктури як недостатньо розвинутої; розвиток виробничо-технологічної підсистеми інноваційної інфраструктури з поступовим впровадженням окремих елементів фінансово-економічної підсистеми. З огляду на високі комерційні ризики інвестування у зазначену сферу, значні фінансові витрати, тривалий строк окупності інвестицій необхідно забезпечити фінансову підтримку інноваційної діяльності шляхом першочергового формування фінансово-економічної підсистеми як недостатньо розвинутої⁹.

Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» визначає відповідні засади в економічній сфері, серед яких: розвиток і зміцнення банківської системи та небанківських фінансових установ; забезпечення інституційної та фінансової незалежності Національного банку України одночасно з посиленням прозорості його діяльності; підвищення рівня захисту прав вкладників; впровадження ринкових інструментів акумулювання і перерозподілу довгострокових фінансових ресурсів¹⁰.

На нашу думку, розвиток правової економічної політики України має відбуватися з урахуванням наступних пріоритетів: 1) створення правових умов для інвестування реального сектору економіки завдяки реалізації державних заходів щодо запровадження ефективних механізмів залучення коштів населення, створення сприятливих умов для внутрішніх і прямих іноземних інвестицій; 2) проведення жорсткої бюджетної політики шляхом зміцнення бюджетної дисципліни, підвищення контролю за видатками, оптимізації пільгового оподаткування при зменшенні податкового тягаря для виробників; 3) використання ефективних (у першу чергу – правових) інструментів грошово-кредитної політики щодо забезпечення необхідної збалансованості монетарних і макроекономічних показників; 4) імплементація найкращих стандартів банківської діяльності у законодавство України.

¹ Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки: Послання Президента України до Верховної Ради України від 30.04.2002 р. // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0001100-02>.

² Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 11.06.2009 р. № 1506-VI // ВВР України. – 2009. – № 45. – Ст. 691.

³ Молодик К. Ю. Банківські послуги: проблеми визначення та імплементації стандартів ЄС // Приватне право і підприємництво. 36. наук. праць. 2009 – Вип. 8/ Редкол.: Крупчан О. Д. (гол. ред) та ін. – К: Наук.-досл.ін-т приватн. права і під-ва АПрНУ, 2009. – С. 176-180.

⁴ Романюк Е. И. Детермінанти гармонизації законодавства України з правом Європейського Союзу // Стратегія інноваційного розвитку економіки та соціальної сфери України: Стратегія інноваційного розвитку економіки та соціальної сфери України: Матер. міжн. наук.-практ. конф. вчених, студентів і практиків / Голов. ред. С. В. Смерічевська. – Донецьк: Комп'ютер, 2008. – С. 96-99.

⁵ Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Угода, Протокол, Міжнародний документ від 14.06.1994 (Угоду ратифіковано Законом України 237/94-ВР від 10.11.94) // http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=998_012.

⁶ План дій «Україна – Європейський Союз»: Європейський Союз, Україна; План, Міжнародний документ від 12.02.2005 // http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_693.

⁷ Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію // Офіційний сайт МЗС України // <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/37082.htm>.

⁸ Україна-2015: Національна стратегія розвитку. Економіка // Проекти Всеукр. громад. об'єднання «Успішна Україна»//<http://uspishnaukraina.com.ua/uk/strategy/60/273.html>.

⁹ Про затвердження Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009-2013 роки: Постанова КМУ від 14 травня 2008 р. № 447 //<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=447-2008-%EF>.

¹⁰ Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI// <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2411-17>.

Резюме

У статті розглядається нова стратегія економічного та соціального розвитку України. Досліджено важливі аспекти правової економічної політики держави та надано наукові висновки та пропозиції стосовно пріоритетів розвитку правової економічної політики України на найближче десятиріччя.

Ключові слова: стратегія, інвестиції, інноваційна модель розвитку, правова економічна політика, пріоритети.

Резюме

В статье рассматривается новая стратегия экономического и социального развития Украины. Исследуются важнейшие аспекты правовой экономической политики государства и даются научные выводы и предложения относительно приоритетов развития правовой экономической политики Украины на ближайшее десятилетие.

Ключевые слова: стратегия, инвестиции, инновационная модель развития, правовая экономическая политика, приоритеты.

Summary

A new strategy of economical and social development of Ukraine is discussed in the following article. It is also investigated the most important aspects of law economical policy of the government and there were given the scientific conclusions and prepositions according to the prerogatives of the Ukrainian law economical policy development within the next decade

Key words: strategy, investment, the innovation model of the development, law economical policy, prerogatives.

Отримано 17.09.2010

Я. В. КОВАЛЬЧУК

Ярослав Вадимович Ковальчук, аспірант Інституту політології і права Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова

ОСНОВОПОЛОЖНІ АСПЕКТИ ВІДМІННОСТІ МІЖ СПАДКУВАННЯМ ЗА ЗАКОНОМ ТА СПАДКУВАННЯМ ЗА ЗАПОВІТОМ

Спадкове право, будучи одним з основоположних структурних елементів цивільного права, відіграє важливу роль у житті кожної людини. Його норми, як справедливо зазначає дореволюційний російський цивіліст М. Пергамент, є справжнім показником ступеня культури епохи¹.

Серцевиною спадкового права є власність. Вона включає в себе сукупність суспільних відносин, які виникають, змінюються та припиняються на основі передачі й прийняття невилученого з цивільного обігу майна.

Станом на сьогоднішній день в Україні, за умови бурхливого домінування ринкової економіки, можна спостерігати процес істотного переформатування інституту власності. В останньому, як переконливо свідчать норми спадкового права, активно утверджуються засади приватності².

Одним з найпоширеніших первісних способів набуття права власності на майно є спадкування, яке згідно зі статтею 1217 Цивільного кодексу України, що набрав чинність 1 січня 2004 року (надалі – ЦК України), здійснюється на підставі приписів закону і/або положень заповіту³.

Між вищенаведеними видами спадкування існує певна відмінність, основні аспекти якої стануть предметом нашого розгляду.

Юридичною літературою передбачено багато цікавих та змістовних праць, які повністю чи частково присвячуються дослідженню окресленої проблеми. Їхніми авторами є провідні вітчизняні і зарубіжні дослідники, зокрема: М. Барщевський, Л. Буркацький, В. Гаврилов, В. Гончаренко, Г. Жилінкова, Ю. Заїка, Є. Орач, З. Ромовська, Є. Рябоконт, Б. Тишик, Є. Фурса, С. Фурса та інші фахівці зі спадкового права.

Спадкування за законом та спадкування за заповітом розмежовані в часі. Зокрема, як переконливо засвідчують історичні віхи римського приватного права, перше з'явилося дещо раніше, ніж друге⁴. Зокрема, вищевказане явище пояснюється тим, що у відповідності з приписами стародавнього права особа спадкодав-